

**Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
"Основная общеобразовательная школа №11 г. Малгобек"
Министерство образования и науки Республики Ингушетия
ГБОУ "ООШ №11 г.Малгобек"**

УТВЕРЖДЕНО

Директор

**Байтулаева Л.С.
Приказ №79 от «05» 09 2023 г.**

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Ингушская литература»

1 класе 2023-2024 шера дешар хъехара балха программа

Дакхетора каьхат.

Программа оттаяьй ФГОСа компоненташца ювзаяь, г1алг1ай мотт хъехара Г1алг1ай республика дешара министерство хетаяьча хьокхама программа хъежжа 1 класса г1алг1ай мотт хъехара долча дешара книжках. Книжка чулоацам оттабаьраш: К.А.Гагиев, Н.Д.Котиева, Оздоев, А.О. Мальсагов. Арахийцад книжка тоа а даь кхозлаг1а 2009 шера «Сердало» яхача издательство-205 оаг1ув.

Юхьанцарча классашка дешара урокаш хъехаш болча хъехархошта хьалхашка доккхий а бехктохкаме а декхаращ латт: дешархой шаьра, нийса, кхетадеш, кьоастадеш деша 1омабар; дешара книжкаш г1арча произведеней чулоацам бовзийтар а цар керттера уйла йовзийтар а.

Эрсий йоазонхой произведенеш юкьеяхьара ма1ан да г1алг1ай эрсии литература в1аши ювзаяра, метта к1оаргалонаш, хозал тахкар, шинна метта безам г1абахийтар, сага кхетаме мел лоарх1аме да цу литература чулоацамо хъехар берашта д1ахайтар.

Программа лерх1ам ба:

- дешархой 1омабе шаьра, кхетам болаш, оаз тоаеш тайп-тайпара тексташ еша;
- дешара безам г1абахийтар, ч1оаг1бар, книжка дезадалийтар, из харжа а шоаш деша а хар;
- художественни х1ама довзара безам кхебар, произведенеш ешаш дешархоша шоашта хетар дувцар, хьагойтар, озаца а дешашца а сурташ дехкар;
- доттаг1алах, дикалах, эзделах, бакьдарах кхетам шербар, г1алг1ай литература езаялийтар, цун чулоацамца дешархой дика оамалаш кхеяр.

Дешара ларда сурт-сибат.

- Ладувг1а хар, шийга дувцар нийса кхетадар, хаттарашта жоп дала хар, текста чулоацам арг1-арг1аг1а хургболаш д1анийсбе хар.
- Сабаре, дешдоакьошца дешарца шаьра, кхетаме дешара д1ат1авалар, нийса, б1арчча дешашца, ч1оаг1а деша хар. Г1ехь-г1ехьаг1а сихлуш деша хар.

Литература хара пропедевтика.

- Тайп-тайпара уйлаш йола предложенеш текст йоацалга а, текст сенах оал а хар. Текста чулоацам а кертера уйла а дешархочоа шийна хьаала хар.
- Текста чулоацам хьабувцар, дешалехьа сюжета чу хетаргахьа дувцаргдар е хургдар хьаала хар.
- Дешархошта хъехархочун новкьосталца ха деза текста юкьера синонимаш, антонимаш, эпитеташ хьалеха.

Байта а проза а чулоацам в1аши биста, тайп-тайпара жанраш йовза.

Дешархой кхоллама болх.

-Йовхъамех дешар, хъхьокхар, багах а дешашца а сурт дилар, тоае езаца текстаца тайп-тайпара болх бе хар, шера ханашка хъежжа, лалама хьал довзаш хила.

1класса дешархочун ховш хила дезачун ларда эшамаш.

Дешар.

Уйла тлайохийташ, нийса, бларчча дешашца дешара тлавалар. **1 ахшера** члоагача оазаца ца йовза текст ешаш 40-50 дош а кхы а дукхагала а деша.

2 ахшера дешар кхетадеш, нийса, оаз а тоаеш, бларчча дешашца, эша сихал а члоагал а йолаш ца йовза текст ешар 55-60 дош, кхы а дукхагала дешар.

Дешархошта ха деза:

- дешачун тиллача цлера уйла е, цун чулоацамцара бувзамах, кертера уйла, цун къайлагала дола малан малагала да, шоай цли тилла;
- произведене цлерага а сурташка а хъежжа дувцаргдар фуд хар;
- кертера дешаш хьалеха, хъехархочун хаттарашта жоп дала ха;
- жоп члоагладеш чулоацам чура эша предложенеш хьалехар;
- шоаш текста доагала хаттараш оттаде;
- текст доакьошта екьа, шоаш цу доакьошта цли тилла;
- текста кертера уйла хьаала, из текста цлераца ювзае;
- произведенешка бувчача турпалхоех шоашта хетар дувцар, дийшачох шоашта хетар хьаалар, кортрбар;
- чулоацам нийса а дукха хлама юкье ца дуташ а хьадувца;
- текста дешаш а предложенеш а юкьейоалаеш хоржаш деша;
- байташ а зламига дакъилгаш а дагахьа ломаде, эшача тайпара сиха, оаз тоаеш, члоагала, текстага хъежжа;
- тайп-тайпара литературни жанраш шоайла къоастае ха (дувцар, фьалг, байт, клоанолг, шира дувцар, ховли-довзали, кица, дагардерг, илли, кх. д1. а).

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара т1адуллар отгаде, урока лерх1амга хъежжа. Деша дешара лерх1амашка хъежжа.
- Массанеца цхъана урока план отгае ха, произведени чулоацам хъабувцара план отгае ха. Планага хъежжа беш бола болх тахкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
- З1амигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хъакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раъза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувш хилар хъахьокхар.
- Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хъаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.
- Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаотгае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаш.
- Дийшачун дакъа диста мукъама е или дакъаца, е суртаца, е кицаца.
- Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.
- Г1алг1ай фаьлгаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.
- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии 1илман кхетам балара тексташи санна.
- Кхоллама навикаш хъахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни т1адулларах кхоачашдеш.
- Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара къамаъл отгаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалогте, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар ч1оаг1деш, кхычарца къамаъл де хар.
- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл отгаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, къовсама юкъе дакъа лаца.
- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешашца къамаъл де.
- Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хяхьокхар, кьовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариацияш йоалае ха.
- Боккхийчарца кьамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаш кердадар, пайдабар леха.
- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкьосталца кийчяр, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера безама кергтера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, кьахетаме, в1аши новкьостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча кьамех цар сий деш кьамаьл дар.
- Кхыйола культураш а, кьамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараш хьаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).
- Юкьа а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш кьовсам балара бахьанаш ха.
- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хяхьокхар, библиотеке ахар, мукьа волча хана, урока эша материал кийчяр.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хяхьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.
- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.
- Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.
- Сага новкьостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.
- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай кьамаьла юкьедоаладар.
- Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, г1улакхаца дар доацар кьоастаде ха.
- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокьонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокьонаш ц1аг1а а накьайоалаш лелае ха.

Календарни тематически план дешарах 1 класс (к1ира 1 с.).

Урока №	Урока тема	сахъ-таш	ха		Ц1.болх
1	Вай даъй-мохк. Гуйрен беркат. Хаъсий беш.	1			
2	Коа леладу оалхазараш. Коа т1ара хъайбаш. Хъуна оакхарий.	1			
3	Нах д1а-хъа уха г1ирсаш. Ишколера буфет. Дешархочун 1уйре. Тха класс.	1			
4	Алапаш А, а, М, м.	1			
5	Алапаш У, у, Р, р.	1			
6	Алапаш Ш, ш, И, и.	1			
7	Алапаш Н, н, С, с.	1			
8	Алапаш Л, л, О, о.	1			
9	Алапаш Д, д, Х, х .	1			
10	Алапаш З, з, К, к.	1			
11	Алапаш Е, е.	1			
12	Алапаш В, в, Б, б.	1			
13	Алапаш Т, т, Я, я.	1			
14	Алапаш Г, г, Й, й.	1			
15	Алапаш Ц, ц, Ч, ч.	1			
16	Алапаш 1, 1, Г1, г1 .	1			
17	Алапаш П, п, Кх, кх .	1			
18	Алапаш Ж, ж, ж1, б1, з1, в1, д1 .	1			
19	Алап к1аьда хъарак (ь) . Алапаш Аь, аь .	1			
20	Алапаш Хь, хь, Ю, ю .	1			

21	Алапаш Ф, ф, Э, э .	1			
22	Алап ч1оаг1а хьарак (ъ) . Алапаш Къ, къ .	1			
23	Алапаш К1, к1 .	1			
24	Алапаш Т1, т1 , П1, п1 .	1			
25	Алапаш Ч1, ч1, Х1, х1 .	1			
26	Алапаш Ц1, ц1, Яь, яь .	1			
27	Алапаш ы, Ё ё .	1			
28	Алапаш Щ, щ .	1			
29,30	Шолха алапаш .	2			
31-32	1омадаьр ч1оаг1дар. Дешаш а предложенеш а ешар.	2			

Календарни тематически план дешарах 1 класс (к1ира 2 с.).

Урока №	Урока тема	сахь.	Ха		Ц1.болх
1	Школен г1ирс. Ахка. Гуйре.	1			
2	Вай даьй-мохк. Гуйрен беркат. Хаьсий беш.	1			
3	Коа леладу оалхазараш. Коа т1ара хьайбаш. Хьуна оакхарий.	1			
4	Нах д1а-хьа уха г1ирсаш. Ишколера буфет. Дешархочун 1уйре. Тха класс.	1			
5	Оаз а алап а А, а.	1			
6	Оаз а алап а М, м.	1			
7	Оаз а алап а У, у.	1			
8	Оаз а алап а Р, р.	1			
9	Оаз а алап а Ш, ш.	1			

10	Оаз а алап а И, и.	1			
11	Оаз а алап а Н, н.	1			
12	Оаз а алап а С, с.	1			
13	Оаз а алап а Л, л.	1			
14	Оаз а алап а О, о.	1			
15	Оаз а алап а Д, д.	1			
16	Оаз а алап а Х, х.	1			
17	Оаз а алап а З,з.	1			
18	Оаз а алап а К, к.	1			
19	Оаз а алап а Е, е.	1			
20	Оаз а алап а В, в.	1			
21	Оаз а алап а Б, б.	1			
22	Оаз а алап а Т, т.	1			
23	Оаз а алап а Я, я.	1			
24	Оаз а алап а Г, г.	1			
25	Оаз а алап а Й, й.	1			
26	Оаз а алап а Ц, ц.	1			
27	Оаз а алап а Ч, ч.	1			
28	Оаз а алап а 1, .	1			
29	Оаз а алап а Г1, г1.	1			
30	Оаз а алап а П, п.	1			
31	Оаз а алап а Кх, кх.	1			
32	Оаз а алап а Ж, ж.	1			
33	Алапаш ж1, б1, з1, в1, д1 дола дешаш.	1			
34	Алап к1аьда хъарак (ь).	1			
35	Оаз а алап а Аь, аь.	1			
36	Оаз а алап а Хь, хь.	1			
37	Оаз а алап а Ю, ю.	1			
38	Оаз а алап а Ф, ф.	1			

39	Оаз а алап а Э, э.	1			
40	Алап ч1оаг1а хьарак (ъ).	1			
41	Оаз а алап а Къ, къ.	1			
42-43	Оаз а алап а К1, к1.	2			
44	Оаз а алап а Т1, т1.	1			
45	Оаз а алап а П1, п1.	1			
46	Оаз а алап а Ч1, ч1.	1			
47	Оаз а алап Х1, х1.	1			
48	Оаз а алап а Ц1, ц1	1			
49	Оаз а алап а Яь, яь.	1			
50	Оаз а алап а ы.	1			
51	Оаз а алап а Ё, ё.	1			
52	Оаз а алап а Щ, щ.	1			
53	Абат. Х1анз вайна деша хов. Даьхен сурташ.	1			
54	Нана. Барх1лаг1а март.	1			
55	Ахьмад. Йоккха саг.	1			
56	Харц ма ле.	1			
57	Маькх, малх, машар. Кхораш. Циски дахкеи. Готахьазилг.	1			
58	Дика дешархо. Н1ана.	1			
59	1ийса. Цогали пхьагали.	1			
60	Б1аьстан юхь. Ди д1аьхлуш доаг1а. Кино.	1			
61	Гуйре. Сомий беш. Алкхашк. Ахка. Г1о вай, г1о вай. К1а.	1			